

Сушик, Н. (2020). Компетентнісний підхід у реалізації технології соціального виховання «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» дітей підліткового та юнацького віку. *Нова педагогічна думка*. Рівне: РОІППО. №2 (102). С. 161–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2020_2_37 (дата звернення: 20.01.2021).

Сушик, Н. (2019). Компетентнісний підхід у реалізації технології формування здорового способу життя дітей підліткового та юнацького віку з використанням методу «рівний – рівному». *Нова педагогічна думка*. Рівне: РОІППО. № 4 (100). С. 91–95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2019_4_21 (дата звернення: 20.01.2021).

REFERENCES

Mudryk, A. V. (2003). *Sotsyalnaia pedahohyka* [Social Pedagogy]: uchebnyk / pod red. V. A. Slastenyna. Moskva: Yzd. tsentr «Akademyia». 200 s. [In Ukrainian].

Slovar po sotsyalnoi pedahohyke [Social Pedagogy Dictionary]: ucheb. posobye (2002) / avtor-sostavitel L. V. Mardakhaev. Moskva: Yzd. tsentr «Akademyia». 368 s. [In Russian].

Batkivstvo v radist [Fatherhood in joy]: treninhovyi kurs z formuvannya batkivskoi kompetentnosti (2009) / avt.-uporiad.: H. M. Laktionova, I. D. Zvierieva. 2-he vyd., perer. i dop. Kyiv: Feniks. 360 s. URL: <https://sirotstvy.net/upload/iblock/440/440f29a14a8eded75da5832ee8f3fe46.pdf> (data zvernennia: 20.01.2021). [In Ukrainian].

Sushyk, N. S. (2014). *Osnovy sotsializatsii osobystosti* [Fundamentals of socialization of personality]: navch.-metod. posib. Luts'k: Vezha-Druk. 188 s. [In Ukrainian].

Poriadok orhanizatsii nadannia sotsialnykh posluh [The order of social services organization], zatverdzhenyi postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 1 chervnia

2020 r. № 587. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#n10> (data zvernennia: 20.01.2021). [In Ukrainian].

Pro sotsialnu robotu z simiamy, ditmy ta moloddiu [On social work with families, children and youth]: Zakon Ukrainy vid 17.01.2019 r. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text> (data zvernennia: 20.01.2021). [In Ukrainian].

Entsyklopediia dlia fakhivtsiv sotsialnoi sfery [Encyclopedia for social specialists] (2012) / za zah. red. prof. I. D. Zvierievoi. Kyiv; Simferopol: Universum. 536 s. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/encyclopedia_social_work.pdf (data zvernennia: 20.01.2021). [In Ukrainian].

Sushyk, N. (2020). Kompetentnisnyi pidkhid u realizatsii tekhnolohii sotsialnoho vykhovannia «Osobysta hidnist. Bezpeka zhyttia. Hromadianska pozytsiia» ditei pidlitkovoho ta yunatskoho viku [Competence approach in the implementation of technology of social education “Personal dignity. Safety of life. Civic position” of adolescents and young children]. *Nova pedahohichna dumka*. Rivne: ROIPPO. №2 (102). S. 161–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2020_2_37 (data zvernennia: 20.01.2021). [In Ukrainian].

Sushyk, N. (2019). Kompetentnisnyi pidkhid u realizatsii tekhnolohii formuvannya zdorovoho sposobu zhyttia ditei pidlitkovoho ta yunatskoho viku z vykorystanniam metodu «rivnyi – rivnomu» [Competent approach in the implementation of technology of the formation of a healthy way of life of adolescents and young children using the “equal to equal” method]. *Nova pedahohichna dumka*. Rivne: ROIPPO. № 4 (100). S. 91–95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2019_4_21 (data zvernennia: 20.01.2021). [In Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 25.01.2021 р.

УДК 373.3:364-787.7

DOI: 10.37026/2520-6427-2021-105-1-70-75

Лілія ТИЩЕНКО,

доцент кафедри педагогіки,
психології та корекційної освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-8126-327X
e-mail: l.tyshchenko@roippo.org.ua

ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМОСТОСУНКІВ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА

Анотація. У статті розкрито сутність поняття «педагогіка партнерства», окреслено його принципи на засадах. Педагогіку партнерства представлено як чинник формування ефективних взаємостосунків всіх учасників освітнього процесу – учнів, педагогів та батьків. Відповідно до Концепції «Нова українська школа» педагогіку партнерства представлено на різних рівнях, зокрема «педагог – учні», «учень – учень», «педагог – батьки».

Особливу увагу зосереджено на соціалізації, адаптації та налагодженні відносин, визначенні спільних цінностей, розвитку комунікативних навичок здобувачів освіти, організації суб'єкт-суб'єктних взаємин на рівних умовах. Розкрито роль безпечного освітнього середовища для

створення комфортної атмосфери розуміння, підтримки, поваги, толерантності під час ранкових зустрічей та організації групової діяльності здобувачів освіти.

Обґрунтовано підходи і способи організації педагогіки партнерства на засадах взаєморозуміння, взаємоповаги, балансу прав, обов'язків та відповідальності, зокрема подано орієнтовну тематику батьківських зборів й особливості їх проведення з метою ефективної партнерській взаємодії педагога та батьків.

Ключові слова: взаємостосунки, взаємодія, діалог, гуманізація освіти, демократичний підхід, педагогіка партнерства, співробітництво, учасники освітнього процесу.

Liliia TYSHCHENKO,
Associate Professor of Pedagogy, Psychology and
Correctional Education
in Rivne Regional Institute
of Postgraduate Pedagogical Education,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8126-327X
e-mail: l.tyshchenko@roippo.org.ua

FORMATION OF RELATIONSHIP BETWEEN PARTICIPANTS OF THE EDUCATIONAL PROCESS ON THE BASIS OF PARTNERSHIP PEDAGOGY

Abstract. The article reveals the essence of the approach of the Partnership pedagogy and states the principles and foundations on which this approach is based, according to the New Ukrainian School Concept focused on different teacher-students, student-student, teacher-parents levels.

In this research, we substantiate the pedagogy of partnership as a factor of the formation of effective mutual relations between the participants in the educational process and between particular pupils, teachers, and parents. We focus on socialization, adaptation, and establishment of relations, the definition of common values, development of communication skills of students, organization of subject-subject relations on equal terms. We feature the importance of the role of a safe educational environment for creating a comfortable atmosphere of understanding, support, respect, tolerance during morning classes, and organization of group activities for students.

We describe the main qualities that the teacher should have and the need to change our mindset to ensure the implementation in practice of pedagogy partnership on the basis of democratization and humanization of education.

We identify the ways of cooperation at a teacher-family level in ways of synchronization of joint actions to ensure that the formation of the personality of each student is in progress. We cover the approaches and ways of the organization of partnership pedagogy on the basis of mutual understanding and mutual respect, a balance between the rights, duties, and responsibilities. For this purpose, we suggest the approximate topics for parent-teacher conferences and present the main features for holding effective communication between teachers and parents.

We prove and demonstrate the necessity of productive cooperation of all participants of the educational process in the parent-student-teacher triangle.

Key words: mutual relations, interaction, dialogue, humanization of education, democratic approach, pedagogy of partnership, cooperation, participants of the educational process.

Постановка проблеми. У чинних нормативних документах, як-от Законі України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа», Державних стандартах базової середньої та початкової освіти, наголошується на реформуванні вітчизняної освіти відповідно до викликів сьогодення, нових поглядів на організацію партнерської взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. Так, в означених вище документах ідеться про

те, що педагогіка партнерства є однією з важливих складових Нової української школи, де особлива увага приділяється необхідності створення ефективної співпраці всіх учасників освітнього процесу, зокрема учнів, педагогів та батьків; розвитку комунікативних навичок здобувачів освіти, насамперед формуванню вміння «знаходити спільну мову з друзями, вчителями, однокласниками, батьками, незнайомими людьми» (Нова українська школа: порадник для вчителя, 2018, с. 20).

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Проблему побудови взаємостосунків на засадах педагогіки партнерства висвітлювали чимало науковців та педагогів-практиків. Так, якщо зарубіжні дослідники (Б. Ананьєв, Р. Бенедикт, О. Больнов, К. Корсак, В. Куліков, Р. Лохнер та ін.) ще у 60–70-х роках ХХ ст. наголошували на важливості партнерських стосунків у контексті освітніх змін, то вітчизняні вчені (В. Андрущенко, Г. Балл, І. Бех, В. Бондар, О. Захаренко, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кузь, Д. Пащенко, О. Савченко, В. Сухомлинський, М. Ярмаченко та ін.) звертали увагу на проблему гуманізації освіти, реалізації демократичного підходу до навчання, виховання, розвитку особистості у тісній взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Крім того, ідею педагогічного співробітництва пропагували видатні педагоги-новатори, зокрема Ш. Амонашвілі, В. Шаталов, С. Лисенкова, Б. Нікітін, М. Щетинін та ін.

Питання педагогіки партнерства як ключового компонента освітнього процесу і сьогодні залишається актуальним. Це обумовлено соціальними і педагогічними процесами, які відбуваються в суспільстві, станом педагогічної науки, інноваційним пошуком педагогів-практиків. Педагогіка партнерства є складовою Концепції «Нова українська школа», що спрямована передусім на встановлення довіри між школою, дітьми, батьками та суспільством.

Мета статті – проаналізувати цілі та завдання педагогіки партнерства на сучасному етапі розвитку освіти; окреслити принципи та підходи до здійснення партнерських взаємовідносин усіх учасників освітнього процесу на різних рівнях, а саме «педагог – учні», «учень – учень», «педагог – батьки».

Виклад основного матеріалу дослідження. До розуміння терміна «партнерство» вчені підходять по-різному, зокрема трактують його як: систему взаємин, які відбуваються у процесі певної спільної діяльності (І. Бех); спосіб взаємин, за яких зберігаються права кожної зі сторін, чітко узгоджені та злагоджені дії

учасників спільної справи, що ґрунтуються на засадах взаємовигоди та рівноправності (Н. Бібік); спосіб взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності, рівнозначності та доповнюваності всіх її учасників (Я. Коломинський); організаційну форму спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці й активної участі в її реалізації (М. Левківський) (Федірчик, Дідух, 2019, с. 51). Зважаючи на викладене вище, можемо констатувати, що означене поняття охоплює різні аспекти стосунків учасників освітнього процесу.

Окреслюючи поняття «педагогіка партнерства», розумітимемо його як систему взаємин усіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, учителів), що ґрунтується на засадах поваги, рівноправності, добровільності, доповнюваності, активної участі у спільній діяльності та готовності брати на себе відповідальність за її результати, а також простір дитинства, який вибудовується на засадах рівності, діалогу, співпраці, прийняття (Ніколенко, 2018, с. 3). Основою педагогіки партнерства є спілкування, взаємодія та співробітництво між учителем, учнями та батьками, які об'єднані спільними цілями, інтересами та прагненнями, а її метою – розвиток максимально здорових та продуктивних відносин між усіма учасниками освітнього процесу; створення умов, за яких розвивається активна особистість, розкривається потенціал кожної дитини, задовольняються її інтелектуальні, емоційні, соціальні потреби.

У Концепції Нової української школи наголошується, що сучасна школа має працювати на основі особистісно орієнтованої моделі освіти. У рамках цієї моделі максимально враховуються права дитини, її здібності та потреби, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму. Кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними талантами та можливостями. Місія Нової української школи – допомогти розкрити та розвинути обдаровання та здібності кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

У результаті взаємостосунків та взаємовпливу відбувається становлення особистості, зокрема створення системи цінностей та соціального досвіду. Початок шкільного навчання має виняткове значення для побудови взаємостосунків та взаємовпливу на рівні «педагог – учень». Ці взаємини значною мірою визначають зміст, якість та перспективи взаємодії учителя й учнів.

Першочерговим завданням педагога є соціалізація, адаптація та налагодження відносин в учнівському колективі на основі довіри, розуміння, поваги. Період переходу дитини від дошкілля до початкової ланки школи характеризується особливою складністю. Це насамперед зумовлено зміною соціальної ситуації (освітнього середовища) і провідного виду діяльності дитини: першокласник по-іншому починає розв'язувати соціальні проблеми, які виникають у взаємостосунках з однолітками, в нього з'являються суспільно значущі обов'язки, що відповідають його розвивальним потребам в соціокультурному контексті, що сприяє «розвитку таких якостей, як працьовитість, ініціативність, автономність, довіра, вміння вчитися, участь у виробленні спільних правил, розвиток і підтримка дружніх стосунків, співпраця, повага до однолітків і вчителів, відповідальність та успішність» (Нова українська школа: порадник для вчителя, 2018, с. 44).

Як відомо, діти приходять до школи із різних сімей, де уже встановлені певні життєві норми, що зумовлює необхідність їх обговорення і визначення спільних цінностей, на яких буде базуватися подальша співпраця. У цьому контексті важливо створити безпечне освітнє середовище, як фізичне так і психологічне; комфортну атмосферу розуміння, підтримки, поваги та толерантності, де жодна дитина не відчуватиме дискримінації чи стресу. Неабияку роль у формуванні такої атмосфери відіграють *ранкові зустрічі*, які сприяють розвитку цілісного дитячого колективу, почуття команди та відчуття єдності (спільноти). Саме під час ранкових зустрічей зароджуються партнерські взаємостосунки, формується взаємопідтримка та емпатія; розвивається вміння дослухатися один до одного та цінувати інших як особистостей; створюється позитивне налаштування на спільну діяльність. Учніям подобається перебувати у колі друзів, спілкуватися, бути учасниками якоїсь спільної справи.

Психологи (А. Маслоу, П. Зінченко, Г. Костюк, С. Максименко) доводять, що потреба у взаємодії – це базова потреба людини. Зважаючи на це, важливо, починаючи з перших днів перебування дітей у школі, залучати їх до групової роботи. Це заохочує школярів брати участь у групових обговореннях, а педагогам допомагає моделювати й активно розвивати в дітей уміння та навички ефективного спілкування та співпраці.

У першому класі групова робота – це гра, завдяки якій діти навчаються. Як у кожній грі, тут мають бути свої правила спілкування. Головна умова – продумувати та опрацювати їх разом з учнями. Правила можуть змінюватися та доповнюватися, проговорюватися чи записуватися (замальовуватися у вигляді знаків, символів, емблем, піктограм). Не важливо, коли вони будуть складені (заздалегідь, під час чи після роботи в групі), головне – спрямувати учнів на те, що правила є обов'язковими для їхньої успішної роботи. Як приклад, правила спілкування можуть мати такий вигляд: *усі висловлюємося по черзі; уважно слухаємо один одного; обговорюємо ідеї, а не особистість; утримуємося від оцінок та образ інших; знаходимо спільну думку, хоча особлива думка також має право на існування тощо*.

Якщо в традиційному навчанні нормою для педагога була передача знань учням, а для дітей – якомога повне й точне їх відтворення та засвоєння способів діяльності, створених іншими, то сьогодні основою навчання стає діяльнісний підхід. Будуючи освітній процес на засадах педагогіки партнерства, учитель не домінує, а «бачить насамперед учня в ролі активного учасника освітнього процесу» (Пометун, 2014). Стосунки вчителя та учнів ґрунтуються на багатосторонній комунікації, постійному використанні зворотного зв'язку, на рівних суб'єкт-суб'єктних умовах. Діалог з учнями педагог веде як рівноправний учасник дискусії. Його пропозиції, думки, оцінки відкриті для критики так само, як вислови та дії дітей. Тобто йдеться про визнання рівності вчителя та учнів у їхній людській сутності, коли взаємовідносини між ними будуються на гуманістичних, особистісно орієнтованих засадах, які забезпечують їм можливість встановлення добрих людських взаємин, розуміння один одного, взаємоповаги. Дистанція між учителем і учнем має бути, але не настільки великою, щоб втрачалось відчуття людських якостей педагога.

Педагогіка партнерства потребує від учителя усвідомлення зміни своєї позиції: від особи, яка керує,

розповідає чи вимагає, до консультанта, радника, друга, який допомагає учням ділитися своїми думками та відчуттями, брати участь в організації освітнього процесу. Основними якостями сучасного вчителя, який працює на засадах педагогіки партнерства, є здатність бачити і розуміти співрозмовника, вміння проникати у світ почуттів і переживань дитини, готовність прийняти точку зору співрозмовника, вміння володіти собою та засобами впливу на інших вербальними та невербальними методами (голосом, інтонацією, емоціями, мовленням, жестами тощо).

Учителю, якому притаманне керівництво дитячим колективом на авторитарній основі, не просто будувати рівноправні стосунки з учнями. Але як тоді навчити дітей висловлювати свою думку, обирати власний шлях розв'язання різноманітних проблем, приймати власні рішення та нести за них відповідальність? Учні хочуть бачити в учителю наставника, дорослу й мудру людину, яка збагатить їхнє уявлення про світ і про себе, допоможе подолати труднощі в навчанні, а не виступатиме в ролі судді або контролера, який лише фіксує огріхи й помилки. Тому основою стосунків педагога та учнів має стати співробітництво, яке сприяє позитивному відношенню школярів до спільної діяльності – навчання. Учитель мотивує, заохочує, схвалює досягнення, думки, дії кожного учня; стимулює механізми безконфліктного спілкування у взаємостосунках. Такі кроки допомагають дітям побачити реальну цінність освітнього процесу, формують та розвивають навички саморегуляції та самоорганізації. Для організації групової взаємодії застосовуються групові дослідження, проєкти, розв'язання проблемних ситуацій, колективний пошук чи обговорення ідей тощо. Групова діяльність забезпечує партнерську взаємодію між учнями і створює можливості до так званого «непрямого керування вчителем» учнівською діяльністю (спостереження, координація, поради, консультації тощо).

У співпраці «учитель – учень» дотримується принцип поступового зменшення допомоги з боку вчителя і збільшення частки самостійної діяльності дитини. Взаємини на рівні «учитель – учень» змінюються на взаємостосунки «учень – учень». Із часом діти навчаються розподіляти ролі, враховуючи можливості кожного; працювати в команді; проявляти ініціативу (вибрати завдання; радити, як організувати роботу); планувати свої дії, аргументувати думку, переконувати один одного; нести відповідальність за себе і роботу групи.

Групова робота не лише активізує навчальну діяльність учнів, а й формує вміння доводити та відстоювати власну точку зору, прислухатися до думки товаришів, сприяє вихованню гуманних взаємин між ними, культурі ведення діалогу, самостійності, відповідальності за результати своєї праці. Ці навички є першочерговими для вибудовування партнерських стосунків між дітьми.

Реалізуючи педагогіку партнерства на практиці, сучасному вчителю необхідно вміти досягати балансу прав, обов'язків та відповідальності у системі «дитина – педагог – батьки»; забезпечити плідну співпрацю всіх учасників освітнього процесу. Важливе значення за цієї умови належить батькам.

Роль сім'ї у становленні дитини є надважливою. Так, у Законі України «Про освіту» (ст. 55) зазначено, що виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини

як особистості. Саме в сім'ї закладаються основи становлення особистості, поваги до інших, комунікативні якості, почуття обов'язку, збереження та передачі культурних традицій, тут дитина засвоює морально-етичні норми, загальнолюдські поняття добра і зла, корисного і шкідливого тощо (Закон України «Про освіту», 2017). Якщо сім'я є джерелом емоційної підтримки, взаєморозуміння, дружби, любові, безпеки та затишку, то школа створює умови для інтелектуального та творчого розвитку дитини, оволодіння знаннями, вміннями, компетентностями; розвиває пізнавальний інтерес дитини, допитливість, самостійність, відповідальність, впевненість у собі; закладає основи навчальної співпраці; формує соціальні навички взаємодії з іншими людьми тощо (Скиба, 2019, с. 8).

Школа та сім'я – два суспільних інститути, на які покладено обов'язок виховувати людину. Без їхньої єдності ефективність навчання, виховання та розвитку особистості дитини буде низькою. У Концепції Нової української школи зазначається, що педагогічний взаємозв'язок сім'ї та школи зумовлений потребою цілісного підходу до особистості дитини. В основі взаємодії сучасної школи і сім'ї – співробітництво, яке є необхідним передусім для розвитку та становлення дитини (Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи, 2016, с. 14). Отже, у батьків та вчителів, об'єднаних спільною метою, завданнями, прагненнями та інтересами дитини, немає іншого шляху як стати командою – не конкурентами, а мудрими соратниками.

Сучасне суспільство інше, адже змінилися не лише діти, а й батьки. Сьогодні вчителю недостатньо «проводити роботу» з батьками. Щоб батьки стали одностайними, колегами чи помічниками педагога, необхідно правильно організувати спілкування з ними. Дії батьків і вчителів у цьому напрямі мають бути синхронними. Необхідно створити атмосферу взаєморозуміння, взаємоповаги та творчого співробітництва, забезпечення орієнтації на формування особистості учня. Без постійного діалогу неможливо вибудувати педагогіку партнерства. Спілкування вчителя з батьками має відбуватися під час особистих зустрічей, у телефонному режимі чи електронною поштою, через соціальні мережі. Встановлювати відкриті, дружні стосунки педагогу необхідно ще до початку навчального року (знайомство з дитиною, її родиною, очікуваннями батьків тощо), коли члени родини надають інформацію про особливості дитини, її внутрішні ресурси, уподобання, якості, здібності, що згодом враховується як учителем, так і батьками з метою забезпечення траєкторії розвитку.

Принципами педагогіки партнерства є: доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); соціальне партнерство (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) (Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи, 2016, с. 14). Зважаючи на це, злагоджена спільна діяльність є запорукою непорушних цінностей партнерської взаємодії, серед яких: усвідомлення необхідності позитивного впливу на становлення особистості; розуміння важливості для дитини батьків та вчителя, висока відповідальність за її долю.

Педагогіка партнерства можлива за певних умов, зокрема коли батьки: будуть упевнені, що їхня участь у житті школи важлива насамперед для дитини; розумітимуть позитивні наслідки для дитини через їхнє включення в освітній процес; будуть переконані в компетентності та хорошому ставленні педагога до дитини. Відповідно вчитель забезпечує довіру батьків доброзичливим, небайдужим ставленням до дитини, враховуючи її бажання, потреби та можливості. В означеному контексті сучасний учитель виступає у новій ролі – тьютора та фасилітатора, який проєктує модель ефективних та продуктивних відносин партнерської взаємодії з сім'єю, створює комфортну атмосферу, шукає шляхи поглиблення комунікації, працює на основі принципів поваги та толерантності.

Аби участь батьків в освітньому процесі була ефективною, педагог має використовувати як традиційні форми співпраці (батьківські збори, бесіди, сімейні заходи), так і інноваційні (тренінги, психолого-педагогічні семінари, «круглі столи», диспути, тематичні дискусії, лекторії тощо). Також важливо залучати батьків до організації і проведення екскурсій, секцій, гуртків, благодійних акцій, флешмобів, волонтерської діяльності, інших позакласних заходів. Під час спільних зустрічей із батьками, зокрема і на батьківських зборах, учителю необхідно надавати інформацію про нову школу: реформи, принципи, підходи, методи; повсякчас наголошувати про єдність підходів та вимог учителів і батьків; пропонувати батькам психологічні та педагогічні поради, наприклад, як мотивувати дітей до навчання; розвивати увагу, пам'ять, мислення, емоційну сферу; правильно похвалити, підтримати тощо. Звичайно, для цього варто запрошувати психологів, соціальних педагогів, інших фахівців, а також заохочувати самих батьків учнів ділитися позитивним досвідом виховання дітей.

До батьківських зборів слід ретельно готуватися, насамперед визначити актуальну тематику, продумати зміст, завдання та форми діяльності. Тема батьківських зустрічей має спонукати батьків до роздумів та дискусії. Так, батькам можна запропонувати поміркувати над такими питаннями: «Дітей виховувати не потрібно, виховувати потрібно себе, адже діти хочуть бути схожими на вас»; «Перші й найважливіші вчителі дитини – батьки»; «Діти – наша проблема (постійна турбота) чи подарунок долі (радість, щастя)?»; «Чи можна виховати (вчити) дитину, не докладаючи зусиль?»; «Що більше потребує дитина: вашого часу чи подарунків від вас?»; «Чи потрібна дітям наша любов? Якою вона має бути?»; «Що працює краще: заохочення чи покарання?»; «Чи все можна дозволяти дітям та виконувати будь-які їхні бажання?»; «З якого віку дитина має право вибору?»; «Як виховувати чесність та відповідальність у дітей?»; «Булінг. Чому він виникає? Як запобігти насмішкам, цькуванню?»; «Хто і чому є авторитетом для дитини?»; «Чи потрібно батькам допомагати дитині вчитися в школі?» тощо.

Учасників зустрічі слід розмістити у колі, створити невимушену атмосферу, дружній тон; обов'язково продемонструвати досягнення дітей (портфоліо); обговорити поточні проблеми (ситуації), поцікавитися думкою батьків щодо їх вирішення; неодмінно слід підсумувати результати зустрічі, щоб батьки розуміли її важливість; анонсувати тему наступних зборів та погодити час, зручний для батьків.

Таким чином, учитель початкових класів має задати тон партнерської взаємодії педагога та батьків, який у майбутньому сприятиме консолідованому спрямуванню зусиль усіх учасників освітнього процесу на ефективний результат.

Висновки. Отже, педагогіка партнерства є важливою для формування взаємостосунків учасників освітнього процесу, адже: по-перше, сприяє створенню атмосфери, в якій найкраще розкривається потенціал кожного учня, формується його ініціативність, творчість, уміння домовлятися, працювати в команді, вирішуючи проблеми; по-друге, партнерство задовольняє потребу в спілкуванні, співпраці та приналежності, мотивує до діяльності, формує впевненість, самостійність та відповідальність за результат; по-третє, такий формат стосунків якнайкраще готує молодих людей до професійної діяльності та ролі активного громадянина у суспільстві; по-четверте, сприяє формуванню таких важливих цінностей, як рівність, гідність, толерантність, взаємоповага, довіра тощо.

Перспективи подальших досліджень. Зважаючи на сучасні вимоги до реформування освіти, проблема педагогіки партнерства як ключового компонента освітнього процесу є актуальною, а отже, потребує подальшого вивчення й упровадження в практику сучасної школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нова українська школа: poradnyk dlia vchytelia / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv: Litera LTD, 2018. 160 s.

Федірчик, Т. Д., Дідух, В. В. (2019). Педагогіка партнерства як чинник формування ефективної взаємодії учасників освітнього процесу в умовах Нової української школи. *Гірська школа Українських Карпат*. № 21. С. 50–54.

Ніколенко, Л. (2018). Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості дитини у контексті Нової української школи. *Методист*. № 6. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/158553923.pdf> (дата звернення: 16.10.2020).

Пометун, О. (2014). Енциклопедія інтерактивного навчання. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. № 5/6 (8). 95 с.

Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 10.11.2020).

Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html (дата звернення: 12.10.2020).

Скиба, М. (2019). Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-taketa-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/> (дата звернення: 02.11.2020).

REFERENCES

Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia [New Ukrainian school: a guide for teachers] (2018) / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv: Litera LTD. 160 s. [in Ukrainian].

Fedirchik, T. D., Didukh, V. V. (2019). Pedagogika partnerstva yak chynnyk formuvannia efektyvnoi vzaemodii uchasnykiv osvitnoho protsesu v umovakh Novoi

ukrainskoi shkoly [Pedagogy of partnership as a factor in the formation of effective interaction of participants in the educational process in the New Ukrainian school]. *Hirska shkola Ukrainskykh Karpat*. № 21. S. 50–54. [in Ukrainian].

Nikolenko, L. (2018). Pedahohika partnerstva yak umova realizatsii zavdan rozvytku osobystosti dytyny u konteksti Novoi ukrainskoi shkoly [Pedagogy of partnership as a condition for the implementation of tasks of child personality development in the context of the New Ukrainian school]. *Metodyst*. № 6. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/158553923.pdf> (data zvernennia: 16.10.2020). [in Ukrainian].

Pometun, O. (2014). Entsyklopediia interaktyvnoho navchannia. [Encyclopedia of interactive learning]. *Istoriia i suspilstvoznavstvo v shkolakh Ukrainy: teoriia ta metodyka navchannia*. № 5/6 (8). S. 95. [in Ukrainian].

Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (data zvernennia: 10.11.2020). [in Ukrainian].

Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017r. № 2145-VIII [Law of Ukraine «On Education»]. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html (data zvernennia: 12.10.2020). [in Ukrainian].

Skyba, M. (2019). Krashche razom. Sheho take pedahohika partnerstva i navishcho vona v NUSh [What is the pedagogy of partnership and why is it in NUSh]. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/> (data zvernennia: 02.11.2020). [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 21.01.2021 р.

УДК 378.147

DOI: 10.37026/2520-6427-2021-105-1-75-79

Едуард САЛЕЙЧУК,

аспірант кафедри початкової та дошкільної освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка С. Дем'ячука», м. Рівне, Україна

ORCID: 0000-0002-7513-4367

e-mail: edik_saleichuk@ukr.net

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ КОНТЕКСТ ПОНЯТТЯ «ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ» У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Анотація. У статті досліджено поняття «творчий потенціал» у психолого-педагогічній літературі. Проаналізовано праці науковців з означеної проблеми. Доведено, що теоретичні та практичні дослідження щодо визначення сутності, ознак та структури творчого потенціалу не дають єдиного трактування цього феномену. Обґрунтовано, що творчий потенціал широко вивчається у різних аспектах, зокрема філософському, педагогічному і психологічному. Схарактеризовано представлене поняття у психологічному дискурсі як сукупність умінь, навичок, можливостей особистості, що визначають її здатність до здійснення творчої діяльності. Доведено, що творчий по-

тенціал має неактуалізовану форму, основними його ознаками є комплексність, динамічність, прихованість від зовнішніх спостережень. В означеному контексті аналізоване поняття розглядається як сукупність здібностей і можливостей, якість або здібність особистості, атрибутивна чи інтегративна властивість. Визначено, що у педагогічній науці основними характеристиками творчого потенціалу є здатність до перетворювальної діяльності та саморозвитку, котра виявляється у продукті творчої діяльності та є виюом сутності особистості.

Ключові слова: потенціал, творчий потенціал, професійна освіта, майбутні вчителі.

Eduard SALEYCHUK,

postgraduate student in the Department of Primary and Preschool Education, Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities, Rivne, Ukraine

ORCID: 0000-0002-7513-4367

e-mail: edik_saleichuk@ukr.net

THE CONCEPT OF «CREATIVE POTENTIAL» IN PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL LITERATURE

Abstract. The article explores the concept of “creative potential” in the psychological and pedagogical literature.

The works of scientists on the researched problem are analyzed. It is determined that theoretical and practical research